

THE END OF THE LIBERAL INTERNATIONAL ORDER: IS THERE AN ALTERNATIVE RUSSIAN VISION?

DOĞAÇHAN DAĞI

Dr, Yarı Zamanlı Öğretim Üyesi, Başkent Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü
Mail: dogachandagi@baskent.edu.tr

 ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0870-477X>

ABSTRACT

Russia's interventions in Ukraine since 2014 have revived debates on the future of the liberal international order, Russia's discontent and its alternative vision. This article examines the roots of Russian discontent regarding the foundations and functioning of the liberal international order and its search for an alternative world order. It explains how Russian foreign policy discourse portrays the liberal international order as an instrument of Western hegemony and outlines its counter-narrative, centered on themes such as national sovereignty, the plurality of civilizations, and resistance to universalist liberal norms. The article maintains that, following the Ukraine crisis and the near-complete breakdown of Russia's relations with the West, Russia has moved beyond merely questioning the functioning of the liberal order and demanding reform in order to reassert its 'great power' status and has begun developing a post-liberal, multipolar, sovereignty-centered, and pluralistic vision of world order. It highlights the overlap between the core elements of Russia's vision of the world order and the Global South's demands for a post-liberal transformation. The article concludes that this search for a new world order not only creates a space for geopolitical rivalry and normative contestation between Russia and the West but also reinforces intellectual and institutional *efforts that weaken the global hegemony of the Western-centric liberal world order.*

Keywords: Liberal International Order, Russia, Global South, Russian Foreign Policy.

Makaleye Ait Bilgiler

Makale Türü: Araştırma
Geliş Tarihi: 01.05.2025
Kabul Tarihi: 20.06.2025
Yayın Tarihi: 25.06.2025
Yayın Sezonu: Ocak - Haziran

Makaleye Atıf Bilgisi

DAĞI Doğaçhan, (2025). "Liberal Uluslararası Düzenin Sonu: Rusya'nın Alternatif Bir Dünya Düzeni Vizyonu Var mı?". *Muhafazakâr Düşünce*. Yıl: 21 Sayı: 68 (238-257).

muhafazakârdüşünce • yıl: 21 - sayı: 68 • Ocak-Haziran 2025

LİBERAL ULUSLARARASI DÜZENİN SONU: RUSYA’NIN ALTERNATİF BİR DÜNYA DÜZENİ VİZYONU VAR MI?

DOĞAÇHAN DAĞI

Öz

Rusya’nın 2014’ten itibaren Ukrayna’ya yönelik müdahaleleri liberal uluslararası düzenin geleceği, Rusya’nın bu düzene yönelik itirazları ve alternatif vizyonu hakkındaki tartışmaları yeniden gündeme taşıdı. Bu makale, Rusya’nın liberal uluslararası düzenin temellerine ve işleyişine yönelik eleştirilerini, geleceğine ilişkin öngörülerini ve alternatif arayışını incelemektedir. Rus dış politika söyleminde Batı hegemonyasının bir aracı olarak tanımlanan liberal uluslararası düzene ulusal egemenlik, medeniyetlerin çoğulluğu ve evrenselci liberal normlara direniş temaları çerçevesinde şekillenen karşıt bir anlatı geliştirilmektedir. Makale, Ukrayna kriziyle birlikte Batı sistemiyle ilişkileri kopma noktasına gelen Rusya’nın, liberal uluslararası düzenin temel kabullerini ve kurucu ilkelerini sorgulamanın ötesine giderek post-liberal, çok kutuplu, egemenlik odaklı ve çoğulcu bir dünya düzeni vizyonu geliştirme sürecine girdiğini ileri sürmektedir. Rus dünya düzeni vizyonunun temel özellikleri ile Küresel Güney’in post-liberal dönüşüm taleplerinin örtüştüğüne dikkat çekilmekte, yeni bir dünya düzeni arayışının sadece Rusya ile Batı arasında jeopolitik bir rekabet ve normatif mücadele alanı yaratmakla kalmadığı, Batı-merkezli liberal dünya düzeninin küresel hegemonyasını zayıflatan düşünsel ve kurumsal çabaları güçlendirdiği sonucuna varılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Liberal Dünya Düzeni, Rusya, Küresel Güney, Rus Dış Politikası.

Giriş

Rusya’nın 2014’te Ukrayna’ya müdahalesi ve 2022’de kapsamlı işgal girişimi yalnızca dünya genelinde değil aynı zamanda Rusya içinde de liberal uluslararası düzenin geleceğine dair tartışmaları yeniden alevlendirdi. Rus dış politika elitleri arasında liberal düzenin sona erdiği ve yeni bir düzenin doğmakta olduğu söylemi giderek daha sık dile getirilmeye başlandı. Putin’e ve çevresine göre, liberal uluslararası düzen çöktü ve yerine Rusya’nın öncülük ettiği yeni bir düzen kuruluyor (Karaganov & Suslov, 2018; Putin, 2022a; Bordachev, 2023). Rusya’nın liberal uluslararası düzene yönelik şikayetleri yeni değil; Rusya uzun süredir ABD’nin hegemonik konumuna itiraz etmekte ve Batı merkezli olmayan yeni bir dünya düzeni çağrısı yapmaktadır. Bu makale, Rusya’nın 2014 Ukrayna krizi ve özellikle 2022 Ukrayna savaşı ile artık liberal uluslararası düzeni eleştirmekle yetinmek yerine yeni bir alternatif inşa etmeye yöneldiğini iddia etmekte ve bu “alternatif dünya düzeni” vizyonunun düşünsel temellerini incelemektedir.

Liberal uluslararası düzen içindeki konumuna dair süregelen tartışmalarda, Rusya’nın alternatif bir dünya düzeni vizyonuna sahip olmadığı, sistemden talebinin mevcut düzenin işleyişinde kendi gücünü artıracak bir reform olduğu öne sürülmekteydi (Romanova, 2018; Götz & Merlen, 2019; Sakwa, 2021). Sürekli Batı lehine sonuçlar ürettiğine inanılan liberal düzenin kendisine değil, işleyişine itiraz ettiği varsayımından hareketle Rusya’nın “çok taraflılık” ilkesinin gerçekten uygulandığı bir rejime razı olacağı, çünkü işleyen bir uluslararası çoktaraflılığın Rusya’ya da küresel bir güç kazandıracağı düşünülüyordu. Ancak, bu varsayım ve analiz özellikle Rusya’nın Ukrayna’ya karşı giriştiği savaş sonrasında önemli ölçüde zayıfladı. Ukrayna savaşıyla Rusya ve Batı arasında yaşanan gerginlik açık bir çatışmaya dönüştü ve liberal uluslararası düzeninin kurumlarını ve kurallarını kullanan Batı’nın Rusya’ya karşı “kapsamlı bir hibrit savaş” başlattığına dair inanç pekişti. Rusya’ya karşı daha önce benzeri görülmemiş kapsamda yaptırımlar uygulanması, Rusya’nın etrafının kuşatıldığı ve nihayetinde etkisizleştirilmeye çalışıldığı algısını güçlendirdi (Putin, 2023; Lavrov, 2023a). Dolayısıyla, Ukrayna savaşı ile birlikte, ABD öncülüğündeki liberal uluslararası düzenin artık Rusya’nın taleplerini karşılayacak bir revizyona açık olmadığı öngörüsü Rusya’nın pozisyonunda radikal bir dönüşüme yol açtı. Başka bir ifadeyle, “kurallara dayalı uluslararası düzen”e yeniden entegre olma ihtimalinin giderek azaldığının anlaşılması Rusya’nın revizyonist pozisyonunu belirginleştirdi. Şubat 2022’de Ukrayna’yı işgale kalkışması Rusya’nın Batı’dan ve Batı güdümlü küresel kurumlardan “ulusal çıkarları” adına kopma iradesini yansıtıyordu. Liberal uluslararası düzenin bir parçası olmak ve onu

reform etmek yerine, düzeni dönüştürmeye yönelik düşünsel ve kurumsal girişimlerini yoğunlaştırdı. Bu girişimlerin somut kuralları ve kurumlarıyla işleyen bir düzene dönüşmesi uzun ve karmaşık bir süreci gerektirecektir, ancak Rusya'nın bu sürecin “düşünsel” ve kısmen de “kurumsal” temellerini atmaya başladığını söylemek mümkündür. Rusya, Ukrayna'yı işgale kalkışarak Batı'ya karşı direnmekte olduğunu göstermiş, “Dünya Çoğunluğu” olarak nitelediği “Küresel Güney”i de arkasına alarak “Batı sonrası” yeni bir düzen kurma kararlılığını ortaya koymuştur (Karaganov, 2022a).

Bu doğrultuda Rusya, liberal uluslararası düzeni zayıflatmaya yönelik düşünsel ve politik çabalarını artırmıştır. Rusya'ya göre bu düzen, Batılı güçlerin hegemonyalarını sürdürmek ve meşrulaştırmak amacıyla Batılı siyasi değerleri ve kurumları yaygınlaştırmakta kullanılan bir araçtır (Robinson, 2025). Bu yaklaşımıyla Rusya, Batı ile yürüttüğü jeopolitik rekabeti ideolojik ve medeniyetler arası bir çekişmeye dönüştürmüş, liberal düzene karşı egemenlik, medeniyetlerin çoğulluğu ve Batı hegemonyasına direnişi öne çıkaran bir “karşı anlatı” geliştirmiştir. Bu karşı anlatı, Batı'nın küresel üstünlüğüne son verecek, Batılı ve liberal olmayan devletlerin desteğiyle hayata geçirilmiş alternatif bir dünya düzenini hedeflemektedir (Lukyanov, 2024). Ancak, Rusya'nın henüz kapsamlı ve bütünlüklü, Küresel Güney'in de desteğini alan alternatif bir uluslararası düzen modelinin düşünsel ve kurumsal oluşumunu tamamladığını söylemek mümkün değildir. Bununla birlikte, Ukrayna savaşının başlamasıyla, Batılı olmayan bölgesel ve küresel kurumları güçlendirmeye yönelik girişimlerle “alternatif” bir dünya düzeni arayışı yeni bir ivme kazanmıştır. Bu sürecin, ABD'nin geleneksel küresel yönetim sorumluluğunu reddeden ve “kolektif Batı” içindeki dayanışmayı şimdiden zayıflatmaya başlayan Trump'ın “Önce Amerika” politikasına dayalı ikinci başkanlık döneminde daha da hızlanması muhtemeldir. Trump liderliğindeki ABD'nin liberal dünya düzeninin koruyuculuğunu terk etmiş görünmesi Rusya'ya çok kutuplu, ulusal egemenlik ilkesine dayalı ve büyük güçler tarafından yönetilen yeni bir uluslararası düzen vizyonu inşası için elverişli bir uluslararası ortam sağlamaktadır (Trenin, 2025).

Bu makale, kapsamlı ve somutlaşmış bir model henüz tümüyle ortaya çıkmamış olmakla birlikte, Ukrayna krizinin tetiklemesiyle Rusya'nın alternatif bir dünya düzeninin düşünsel zeminini oluşturma sürecinde olduğunu ileri sürmektedir. Rusya açısından post-liberal bir uluslararası düzen fikri fantastik bir hayal değildir; hem Batı'ya karşı jeopolitik üstünlük kurmanın yolu hem de tarihsel “büyük güç Rusya” anlatısı üzerinden Putin yönetimine meşruiyet

üreten söylemsel bir araçtır. Dolayısıyla, yeni dünya düzeni, olası jeopolitik sonuçları ve iç politikada meşruiyet üreten dinamik süreciyle Kremlin'in son yıllarda üzerinde yoğunlaştığı bir hedeftir. Bu nedenle, Rusya'nın egemen otoriterlik, medeniyetlerin çoğulluğu ve Batılı kurumlara ve fikirlere karşıtlık temellerine dayanan alternatif vizyonu Rus dış politikasını, Rusya'nın Batı ve Küresel Güney ile ilişkilerini ve Rus iç politikasını anlamak bakımından önem taşımaktadır.

Liberal Uluslararası Düzenin Krizi

Soğuk Savaş sonrası dönemde ortaya çıkan liberal uluslararası düzenin uzun süredir kriz içinde olduğu ileri sürülüyor. Bu kriz büyük ölçüde Batı'nın ekonomik ve jeopolitik gücündeki gerileme ile düzenden memnun olmayan Batı dışı ülkelerin yükselişle ilişkilendiriliyor (Acharya, 2017; Mearsheimer, 2019). Batı'nın, politik değerlerini ve kurumlarını liberal uluslararası düzen üzerinden "ihraç" etme girişimleri Batı dışı dünyada tepkiyle karşılanıyor. Eski Sovyet cumhuriyetlerindeki "renkli devrimlere" ve dünyanın diğer bölgelerindeki benzer girişimlere Batı'nın verdiği destek Küresel Güney'de rejim güvenliğine ilişkin kaygıları artırdı ve liberal dünya düzenine itirazları daha da derinleştirdi. Batı'nın politik çıkarlarıyla uyumlu, evrenselleştirici ve homojenleştirici bir model olarak liberal uluslararası düzen Batı sömürgeciliğinin bir devamı pozisyonuna düştü (Deudney & Ikenberry, 2018).

Ayrıca, bir yandan ABD'nin küresel ekonomideki yerinin görece gerilemesi düzenin yönetilmesini ve yükselen yeni ve Batı-dışı güçlerin bastırılmasını zorlaştırırken, öte yandan liberal uluslararası düzenin kapsayıcı, eşitlikçi ve Batı dışı ülkelerin egemenliklerine saygılı olmadığı eleştirileri küresel uyumu ve uzlaşmayı zayıflatmış. Soğuk Savaş sonrası dönemde ABD'nin çok taraflılık ilkesine aykırı biçimde "sınır ve kural tanımaz bir hegemon" gibi tek taraflı hareket etmesi Küresel Güney'in egemenlik ve kimlik taleplerine bir tehdit olarak algılandı (Morozov, 2023). Batı merkezli küreselleşmenin siyasi alt yapısı konumunda olan uluslararası liberal düzendeki eşitsizliğe tepki gösteren Batılı olmayan ekonomik ve jeopolitik güçler egemenliklerini ve bağımsızlıklarını önceleyen bir pozisyon aldılar. Sonuçta, liberal düzenin evrenselliği adına talep edilen uzlaş, Batı dışı dünya tarafından Batı hegemonyasının muhafazası ve yeniden inşası olarak görüldü ve dirençle karşılaştı. Sonuçta, liberal dünya düzeni küresel bir konsensus yaratamaz oldu (Morozov, 2023; Bargués, 2023).

Bunun yanı sıra, yalnızca Batı dışı dünyada değil, ABD ve Avrupa'da da liberal demokrasilerin gerilemesi ve liberal uluslararası ticaretin olumsuz

sonuçlarına tepki olarak ortaya çıkan popülist dalga liberal düzenin krizini derinleştirdi. Aşırı küreselleşme ile ülkeler arasında ve ülkeler içinde eşitsizliklere yol açan neo-liberal politikalar yalnızca küresel ölçekte değil aynı zamanda ulusal düzeyde de liberalizme karşı çıkan popülist hareketlerin yükselmesine neden oldu (Börzel & Zürn, 2021). ABD’de Trump’ın 2016 ve ardından 2024’te başkan seçilmesi ve İngiltere’nin AB’den ayrılma kararı yalnızca liberal değerlerin yayılmasının durduğunu değil aynı zamanda İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde oluşan liberal uzlaşının Batı’nın kendi içinde de gerilediğini gösteriyordu. Çin ve Rusya gibi otoriter rejimlerin yükselişi ve bu rejimlerin eşitsizlik, siyasi kaos ve istikrarsızlık gibi sorunlarla baş etmede daha donanımlı oldukları yönündeki algının güçlenmesi bu ülkeleri kayda değer alternatif modeller haline getirdi. Sonuçta, “liberal hegemonya dönemi sona ermiştir” görüşü yaygınlaştı (Acharya, 2017, s. 280).

Bu görüş, Batı’nın ekonomik ve jeopolitik gücünün zayıflamasıyla birlikte Batı hegemonyasına hizmet eden kurumsal yapının da çöktüğünü savunan Kremlin ve yönetimi destekleyen elitler tarafından da benimseniyor. Liberal düzenin krizi, yalnızca Amerikan gücünün gerilemesiyle değil aynı zamanda Çin’in yükselişi, Rusya’nın artan meydan okumaları ve BRICS, Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ), Avrasya Ekonomik Birliği (AEB) gibi Batı dışı inisiyatiflerin oluşturduğu yeni küresel aktörlerin ortaya çıkmasıyla da açıklanıyor (Karaganov & Suslov, 2018; Lukyanov, 2023c). Sonuçta, Rus yönetimi ve entelektüel çevrelerinde baskın olan görüş, Batı’nın askeri üstünlüğünün ve ekonomik hegemonyasının bittiği yönünde (Valdai Discussion Club, 2022; Karaganov, 2025). Liberal dünya düzeninin krizi, Batı’nın küresel egemenliğinin sonlandığı tarihsel bir an olarak değerlendiriliyor. Ancak, ABD’nin eski konumunu muhafaza edebilmek adına daha saldırgan bir çizgiye kaydığı ve “küresel etkisinin gerilemesini engellemek için gereken her şeyi yapmaya hazır revizyonist bir güç” haline geldiği de ileri sürülüyor (Dubowy, 2018). Putin’e göre “uluslararası ilişkilerin demokratikleşmesi” ve liberal dünya düzeninin kendi sorunlarını çözemediği algısının güçlenmesiyle birlikte Batı dışı dünya Batı’dan uzaklaşmış ve onun hiyerarşik denetimini kırmıştır (Putin, 2022a). Liberal düzenin kapsayıcı ve katılımcı olmaktan çok Batı tarafından inşa edilip yönetilmesi, dolayısıyla yalnızca Batı’nın çıkarlarını gözetmesi ve geri kalan dünyanın taleplerini göz ardı etmesi bu süreci kolaylaştırmıştır. Batı dışı ülkelerin kurucu rolünü reddeden ABD liderliğindeki liberal düzen, değişen ekonomik ve jeopolitik gerçekleri anlayamamış ve sonuçta ortaya çıkan yeni güç dağılımını yansıtmaktan uzak kalmıştır. Değişen uluslararası güç dengelerine dayanmayan bir düzenin ayakta kalması mümkün değildir. Sonuçta

çöküş kaçınılmaz olmuştur. Kremlin'e göre Batı, hegemonik konumunu kaybettiği gerçeğini kabullenememiştir ve ayrıcalıklı statüsünü sürdürmeye çalışmaktadır. Hatta Batı'nın bu durum karşısında "intikam" almaya çalıştığı ve bu çabanın uluslararası sistemi istikrarsızlaştırarak Batı'nın gerilemesini paradoksal biçimde daha da derinleştirdiği ileri sürülmektedir. Bu nedenle, Rus dış politika elitlerine göre uluslararası sistemin şimdilerde temel görevi "eski güçlerin gerilemesini yönetmek" olmalıdır (Karaganov & Suslov, 2018).

Rus dış politika elitleri liberal uluslararası düzene yönelik eleştiri ve memnuniyetsizliğin son yıllarda Batı'da da ortaya çıktığına dikkat çekmektedirler. Liberal düzenin toplumun sosyal ve siyasal sorunlarına çözüm üretememesi tepki yaratmış, ekonomide korumacılığı, siyasette milliyetçiliği ve anti-küreselleşmecî eğilimleri benimseyen popülist hareketleri beslemiştir (Karaganov, 2017). Avrupa'da sağ radikalizmin yükselişi bu durumun somut sonucu olarak görülmektedir. Rus yönetimi, liberal dünya düzenindeki krizin liberalizmin kendisini, yani siyasal bir model olarak liberalizmi de içerdiği görüşündedir. Soğuk Savaş sonrası dönemde ne post-Sovyet cumhuriyetlerinde ne de Orta Doğu ve Doğu Asya'da liberal değerleri benimseyen rejimler ortaya çıkmıştır. Demokrasi ihracı, Batı'nın doğrudan askeri müdahalede bulunduğu Afganistan, Irak ve Libya gibi ülkelerde bile başarısız olmuştur. Ayrıca, Çin ve Körfez monarşileri gibi demokratik olmayan ve demokratik olduğunu iddia etmeyen ülkeler ekonomik ve siyasal olarak yükselmektedir (Dubowy, 2018). Bu, "refah ve istikrarı sağlamak için demokrasi hala en etkin yönetim biçimi midir?" sorusunu gündeme getirmiştir. Dolayısıyla, Rusya için yalnızca Batı hegemonyası değil aynı zamanda liberal uluslararası düzen ve liberalizmin kendisi de çökmüştür. Putin, "neo-liberal Amerikan tarzı uluslararası düzen modelinin doktriner bir kriz" içinde olduğunu ileri sürmektedir (2022a). Putin'e göre liberalizm "artık amacını yitirmiştir" ve "miadını doldurmuştur," çünkü "toplumun büyük çoğunluğunun çıkarlarıyla çelişir hale gelmiştir." Putin'e göre liberaller "artık kimseye istediklerini dayatacak durumda değiller" (Financial Times, 2019). Kremlin, Batı egemenliğinde liberal bir dünya düzeninin yerini almaya hazır bir alternatif sunarak bu boşluktan yararlanmaya hazır görünmektedir.

Liberal Dünya Düzenine Rusya'nın İtirazları

Rusya'nın liberal uluslararası düzeni reddetmesinin temel nedeni, bu düzenin Batı-merkezli yapısıdır. Rusya'ya göre liberal düzen, Batı'nın hegemonyasını sağlamaya yönelik bir araçtır ve ABD'ye küresel kuralları ve normları çiğneyerek tek taraflı hareket etme imkânı sunmaktadır. Kremlin, çok taraflılık ilkesinin savunulduğu bir rejimde ABD'nin hegemonik bir güç

olarak tanınamayacağı, tanınmasının istenemeyeceği görüşündedir. Liberal uluslararası düzenin bu iç çelişkisi Rusya'nın temel eleştirilerinden birisidir. Rusya'ya göre Batılı güçler kendi koydukları kurallara ve normlara uymamakta, buna karşın diğer devletlerden bu kurallara uymalarını beklemektedir. Dolayısıyla Rusya, ABD liderliğindeki liberal düzenin kendisine biçtiği rolü, yani Batı'nın hegemonyasını ve ABD'nin liderliğini kabul eden "bağımlı" bir bölgesel aktör olma konumunu reddetmektedir (Putin, 2014; Bordachev, 2023). Putin liderliğinde yeniden özgüven kazanan Rusya için 2014 Ukrayna krizi sonrasında kurallara uymadığı gerekçesiyle yaptırımlara maruz kalmak ve Batı'dan "küçük ortak" muamelesi görmek kabul edilemez bir durumdur.

Rusya'nın itirazı, tek kutupluluğa ve ABD'nin hegemonik konumuna yöneliktir, çünkü böyle "bir tek efendinin, bir tek egemenin olduğu dünyada kimse kendini güvende hissetmez" (Putin, 2007). Lavrov'a göre ABD, adeta "Tanrı'nın yeryüzündeki elçisiymişçesine" hareket etmekle, hiçbir sorumluluk üstlenmeden "Tanrısal haklara" sahip olduğunu varsayarak hegemonya iddiasına karşı çıkanları cezalandırma hakkını kendinde görmektedir (Lavrov, 2022a). ABD'nin üstünlüğüne dayalı tek kutuplu böyle bir dünya ne ahlakidir ne de sürdürülebilir. Putin, ülkesinin egemen bir devlet olarak böyle bir dünya düzenine tabi olmayacağını meydan okuyan bir üslupla defalarca ifade etmiştir (Putin, 2007). Rusya'ya göre, ABD'nin dış politika hedefleri veya ulusal çıkarı uluslararası kuralların ve normların sürekli önüne geçmekte, ABD dilediği gibi sisteme girip çıkmakta serbest görünmektedir. Lavrov'a göre, ABD'nin ve genelde Batı'nın bu yaklaşımı, "dünyayı her istediğini yapabilecek ayrıcalıklı ülkelerle, onlara hizmet etmesi gereken diğer ülkeler gibi ırkçı bir ayrıma" tabi tutmaktadır (Lavrov, 2022b). İşleyen bir uluslararası düzen, kuralları yorumlama tekeli elinde tutan bir dünya jandarmasının, yani ABD'nin hegemonyası altında olmak zorunda değildir. Uluslararası düzenin kurallarına Batı'nın uymadığına işaret eden Putin, Soğuk Savaş'ın "kötü bir şey" olduğunu kabul etmekle birlikte, ancak "o dönemde bile en azından bazı kuralların mevcut olduğunu" belirterek, "şimdi ise hiçbir kuralın kalmadığını" ileri sürmektedir (Financial Times, 2019).

Sonuçta Rusya, Batı'nın tek kutuplu uluslararası düzen isteğinden derin bir rahatsızlık duymaktadır. Putin, tek kutuplu liberal dünya düzenini "insanlar ve ülkeler üzerinde tahakkümü meşrulaştırma aracı" olarak tanımlamaktadır (2014). Ayrıca, bu düzeni, "doğası gereği anti-demokratik, özgürlükten uzak, aldatıcı ve baştan sona ikiyüzlü" olarak niteleyen Putin (2022d) için tek kutupluluk sadece kabul edilemez değil aynı zamanda "kendisini lider ilan

eden aktör için bile taşınamaz bir yüküdür” ve bu nedenle imkânsızdır (2014). Ancak, Putin’e göre Batı bu gerçeğin farkında değildir ve hegemonyasını sürdürmek amacıyla askeri güç kullanımı ve tek taraflı yaptırımlar dahil her türlü araca başvurmaya hazırdır. Bu durum, Lavrov’a göre, Batı’nın sömürgeci mirasıyla doğrudan bağlantılıdır, çünkü ABD ve müttefikleri Batı dışında “yeni dünya merkezlerinin ortaya çıkmasını ve gelişmesini engellemek için neo-sömürgeci, tek kutuplu dünya düzenini canlandırmaya çalışan manik bir çaba içindedirler” (2023a).

Putin ve çevresi, liberal uluslararası düzendeki çelişkilere sıkça dikkat çekmektedir: egemenlik ilkesinin tanındığı fakat müdahale pratiğinin sürdüğü, çoğulculuğun savunulduğu ancak evrenselci-tek tipleştirici politikaların hayata geçirildiği, eşitlik ilkesinin seslendirildiği ama ABD hegemonyasının devamına çalışıldığı bir düzendir liberal dünya düzeni (Romanova, 2018). Bu tutarsızlık, Kremlin’e göre Batı’nın ikiyüzlülüğünü ve neo-sömürgeci bir hegemonya kurma çabasını yansıtmaktadır. Putin’in ifadesiyle, “Batı, neo-sömürgeci sistemi korumak adına her şeyi yapmaya hazırdır” (2022); bunun için “ekonomik ve ticari savaşlar, ambargolar, boykotlar, renkli devrimler tasarlanmakta, her türden darbe hazırlanmakta ve uygulanmaktadır” (Putin, 2022a). Bu düzen, Rusya’nın kendisini tehdit altında hissettiği ve karşı koyduğu düzendir.

Rusya’nın liberal uluslararası düzene yönelik memnuniyetsizliğinin ve itirazının bir de düşünsel boyutu vardır. Ruslar, evrensel geçerlilik atfedilen liberal siyasi değerlerin ve kurumların küresel ölçekte Batı hegemonyasını sağlamaya yönelik birer araç olduğu kanısındadırlar (Kanet, 2022). Batı’nın evrensellik iddialarıyla kendi değerlerini dünyaya empoze etmesi, ulusal ve medeniyet temelli farklılıklara saygı göstermemesi Rusya tarafından tehdit olarak algılanmaktadır. Liberal uluslararası düzen, tüm dünyayı kendi suretine dönüştürmeyi amaçlayan tek-tipleştirici bir yapı olarak görülmektedir. Bu yapı üzerinden ABD’nin başını çektiği yeni bir hiyerarşi kurma girişimi, demokrasi ihracı ve insani müdahale politikalarıyla gizlenmek istenmektedir. Dolayısıyla Kremlin, Yugoslavya, Irak, Libya ve Suriye’ye yönelik müdahaleleri demokrasi ve insan hakları söylemleriyle meşrulaştıran ve Batı’nın ideolojik uzantısı olmaktan öteye geçemeyen liberal enternasyonalizmi şiddetle eleştirmektedir (FCP, 2023). Rus perspektifine göre, Batı dışı ülkelere müdahaleler, bu ülkelerin egemenliklerini ortadan kaldırmayı veya kısıtlamayı ve Batı çıkarlarını maksimize etmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda Batı, insan haklarını “araç olarak, haksız rekabet araçları” olarak kullanmaktadır Küresel Güney’de “yükselen rakiplerine” karşı (Putin, 2022a). Putin, Batı’nın demokrasi ihracı

politikasını kınayarak, bu politikanın “demokrasi yerine baskı ve sömürü; özgürlük yerine ise köleleştirme ve şiddet” getirdiğini ifade ediyor (2022a). Kremlin için Batı’nın insan hakları, demokrasi ve insani krizlere yönelik kaygıları müdahale için ileri sürülen “bahanelerdir.” İnsan hakları ve demokrasi, Rusya’ya göre, uluslararası aktörlerin değil, doğrudan halkların kendilerinin karar vermesi gereken meselelerdir. Dolayısıyla, demokrasiyi yayma fikrini temel alan “evrenselci ve homojenleştirici liberalizm” Rusya’nın güvenliği ve istikrarı açısından doğrudan bir tehdit olarak değerlendirilmektedir. Renkli devrimler ve sivil toplum kuruluşları aracılığıyla Batılı liberal değerlerinin yayılması Rusya’nın kendi “iç zayıflıkları” konusundaki kaygılarını derinleştirmektedir. Demokrasi ihracı, rejim değişikliği ve insani müdahale gibi liberal uluslararası düzenle ilişkilendirilen politikalar eski Genelkurmay Başkanı Gerasimov’un “Batı’nın hibrit savaşı” olarak adlandırdığı stratejinin birer bileşeni olarak görülmektedir (Gerasimov, 2016).

Liberal Batı blokunun dışında kalan ve bu blok tarafından tehdit edildiğini değerlendiren Rusya, kendi ideolojik özgünlüğünü kurmak ve Batı’nın demokrasi ihracına karşı durmak amacıyla geleneksel otokrazi ve muhafazakarlık çizgisine yönelmiştir. Öne sürülen “egemen demokrasi” kavramıyla liberal düzenin evrenselci ve müdahaleci ilkelerine karşı çıkılmakta, egemenliğe ve medeniyetlerin çoğulluğu fikrine dayanan alternatif bir dünya düzeni vizyonu da Küresel Güney’in desteği sağlanmaya çalışılmaktadır. Sonuçta, Batı’nın normatif, siyasi ve güvenlik alanlarında üstünlük iddiaları Rusya’yı derinden rahatsız etmiştir. NATO ve AB’nin genişlemesine paralel olarak liberal uluslararası düzenin demokrasiyi, serbest piyasa ekonomisini ve insan haklarını evrenselleştirme fikrinin taşıyıcısı haline gelmesi, Rusya’nın yakın çevresini etkisi altına alan renkli devrimlerle birleşince Batı tarafından kuşatılmışlık algısı güçlenmiştir. Bu endişe, hayal kırıklığı ve tehdit algısı Rusya adına Batı’ya ve onun kontrolündeki küresel kurumlara yönelik açık bir hoşnutsuzluk, reddiye ve direnişe dönüşmüştür. ABD liderliğinde ve evrenselci liberal değerlere dayanan liberal düzen de tehdit olarak değerlendirilmiş, Rusya’nın çıkarları, tarihsel konumu, küresel ve bölgesel ağırlığıyla çelişkili bulunmuştur (CFP, 2023). Bu durum, Rusya’yı Batı müdahalesinden bağımsız olabileceği, egemenliğini daha da pekiştirebileceği ve küresel bir büyük güç statüsü edinebileceği alternatif bir dünya düzeni arayışına yöneltmiştir.

Rus Dünya Düzeni Vizyonu

Rusya, Batı'da ve Batı dışı dünyada pek çok aktörle birlikte liberal uluslararası düzenin sona erdiğini ilan etmiş ve bunu "Batı'nın 500 yıllık egemenliğinin çöküşü" olarak nitelemiştir. Putin, Ukrayna savaşının başlamasından hemen sonra Valday Konferansı'nda yaptığı konuşmada, "dünya meselelerinde Batı'nın sınırsız egemenliğine dayanan tarihsel dönemin artık sona ermekte olduğunu" ileri sürmüştü (2022a). Rusya'ya göre bu, "nesnel bir gerçekliktir" (CNN, 2017) ve dolayısıyla, kaçınılmaz ve "geri döndürülemez"dir (Putin, 2022d). "Batı, insanlığı artık tek başına yönetme kapasitesine sahip değildir" ve dünya üzerindeki çoğunluk "artık bu duruma katlanmak istememektedir" (Putin, 2022a). Dolayısıyla, Kremlin ve Rus dış politika elitleri, sadece değişen güç dengelerini yansıtan değil aynı zamanda Rusya'nın küresel konumunu da pekiştirecek yeni bir dünya düzeni inşa etme fırsatının var olduğu kanısındadırlar. Bu yaklaşım, 2023 tarihli Rus Dış Politika Belgesi'nde de açıkça yer bulmuştur; belgede, "daha adil çok kutuplu bir dünya düzeninin oluşmakta olduğu" (CFP, 2023) ilan edilmekte ve Rusya'nın bu yeni düzenin düşünsel ve kurumsal çerçevesini şekillendirebilecek kapasitede olduğu inancı vurgulanmaktadır.

Putin'e göre nihai hedef, Batı'nın "siyasal, ekonomik ve ideolojik tekeli"nin geri döndürülemez biçimde sona erdirilmesidir (2022a). Bu hedefin, tarihsel olarak Batı tarafından "bastırılmış, yağmalanmış ve kültürel olarak aşağılanmış" olan "Dünya Çoğunluğu," yani Batılı olmayan ülkelerle birlikte gerçekleştirilmesi öngörülmektedir (Karaganov, 2022b). Batı dışı dünya, artık Batı'ya karşı ayağa kalkmıştır ve Rusya kendisini ayaklanan bu halkların "ahlaki lideri" olarak konumlandırmaktadır (Karaganov, 2017). Kremlin, Soğuk Savaş sonrası tek kutuplu dünyanın Rusya'nın Batı'ya direnişiyle sona erdiğini iddia ederken Rusya'nın bir "medeniyet-devleti" ve "modern dünyanın güçlü ve bağımsız bir merkezi" olarak bu misyonu sürdüreceğini vurgulamaktadır (CFP, 2023). Karaganov ve Suslov'a göre bu, Rusya'nın kaderidir; kaçınılmaz bir tarihsel görevdir (2018). Bu misyon, Rusya'nın tarihsel büyük devlet ve dengeleyici güç olma iddiasının inşa ettiği Rus kimliğinden beslenmektedir. Liberal dünya düzenine meydan okumak ve bir alternatif vizyon sunmak Rusların tarihsel benlik algısıyla ve Rus devletinin emperyal mirasıyla örtüşmektedir. Yanlışları düzeltmek, kötülükle mücadele etmek ve insanlık adına fedakarlıkta bulunmak anlatısına dayanan Rus mesianizmi Rusya'yı baskıcı Batı'yı durdurmak, dünyayı onun hegemonyasından kurtarmak ve adil bir uluslararası düzen kurmakla görevlendirilmiş bir güç olarak nitelemektedir. Rusya'nın büyüklüğüne duyulan nostalji hem yakın çevresinde hem de küresel sahnede düzen kurucu bir "devlet-medeniyet" anlayışıyla tamamlanmıştır. Rusya'nın

dünya siyasetinde yüceltilmesi ve kendisine atfedilen adeta kutsallaştırılmış misyon iç politik amaçlara da hizmet etmektedir. Rusya'yı tehditkâr Batı'dan dünyayı kurtarmaya kararlı ve düzen kurucu bir güç olarak sunmak yönetimin arkasındaki halk desteğini artıran ve rejimin meşruiyetini güçlendiren bir işlev görmektedir. Rusya'ya atfedilen bu misyon, "Dünya Çoğunluğu" ile iş birliği yaparak Batı'nın çökmekte olan hegemonyasına son vermeyi öngörmektedir. Bu doğrultuda Rusya ve Küresel Güney'in, "yeni bir dünyayı inşa etmeye yardımcı olacak yeni kurumlar" yaratması gerektiği vurgulanır. Bu kurumlar devletlerin egemen eşitliğini temel almalı ve Batı evrenselciliğinin küresel düzeni bozucu etkisini reddeden çoğulcu ve muhafazakâr değerler etrafında şekillenmelidir (Karaganov, 2024).

Medeniyetlerin çoğulluğu ve çeşitliliği, uluslararası ilişkilerin demokratikleşmesi ve çok kutupluluk Batı-sonrası adil bir uluslararası düzenin temel taşlarını oluşturur (Bordachev, 2022; Bordachev, 2023; CFP, 2023). Medeniyetlerin özgülüklerine duyulan saygı, alternatif dünya düzeni fikrinin ana unsurlarından birisidir. Bu çerçevede, hiçbir devletin gücü tekeline almadığı, çok taraflılığın egemen olduğu, çıkarların, fikirlerin ve kurumların çoğulluğunun tanındığı çok merkezli bir dünya düzeni önerilir. Buna göre, her ülke ve medeniyet, evrensel değer ve ilkeleri temsil ettiğini iddia eden aktörlerin baskısı olmadan kendi yolunu özgürce belirleme hakkına sahip olacaktır. Putin'e göre böyle çoğulcu, eşitlikçi ve işlerine müdahalenin olmadığı bir dünya düzeni, "her medeniyetin potansiyelinin tüm insanlık yararına açığa çıkarılmasını" sağlayacaktır (2022a). Bu düzen, medeniyetlere özerklik tanımakta ve kalkınma ile demokrasi hedeflerine ulaşmak için Batılı olmayan bir seçenek sunmaktadır. Putin, yönetim biçimlerinin tarihsel gelişmelerin ve toplumsal-siyasal dinamiklerin ürünü olduğu ve dışarıdan dayatılmaması gerektiği kanısındadır. Rusya, dış müdahale olmaksızın her ulusun kendini yönettiği, hiçbir gücün kendi değerlerini başkalarına dayatmadığı bir dünya düzeni vaadinde bulunmaktadır.

Egemenlik ve müdahalesizlik ilkesine yapılan vurgu, Batı'nın demokrasi ve insan hakları konularındaki evrenselci denetiminden çıkma arzusunu ve ayrıca Putin'in "yerli değil, Batı'da yazılmış senaryoların yerel düzlemde sahnelenmesi" olarak tanımladığı renkli devrimler tehlikesinden kurtulma amacını yansıtır (2014). Putin, Batı medeniyetine meydan okumaktadır; Batı yozlaşmış ve çürümüştür, buna karşın Rusya normalliğin savunucusudur, başta Hristiyan değerler olmak üzere geleneksel değerlerin kuşatma altındaki kalesi ve "sessiz çoğunluğun" lideridir. Dolayısıyla, Rusya'nın alternatif dünya düzeni vizyonu, yalnızca jeopolitik bir strateji değil aynı zamanda Batı'ya karşı yöneltilmiş

ideolojik bir hamledir. Rusya, kendisini liberal Batı'ya karşı “muhafazakâr bir dengeleyici güç” olarak konumlandırır (Girinsky, 2023, s. 28). Putin ve danışman çevresi göre Batı'nın insanlığa sunabileceği hiçbir şey kalmamıştır; kalan tek şey, liberal düzenin evrenselci emelleri aracılığıyla ihraç edilen çöküş ve yozlaşma halidir (Timofeev, 2023; Karaganov, 2024). Dolayısıyla, Batı'dan kopmak ve evrensel değerler kisvesi altında iç işlere karışmayan Batı dışı bir dünya düzeni kurmak Rusya için “ahlaki” bir misyon olarak sunulmaktadır. Bu misyon Rusya'nın küresel gücünü artırmaya yönelik bir dış politika tercihi ve rejim güvenliğini sağlamaya yönelik bir savunma refleksidir. “Uluslararası ilişkilerin demokratikleşmesi” fikri bu ikili amaç bağlamında anlamlıdır. Kremlin'e göre Rusya'nın dünya düzeni vizyonu katılımı, çıkar uyumunu ve çoğulculuğa saygıyı temel alan “demokratik bir uluslararası sistem” öngörmektedir (Lavrov, 2023b). Daha demokratik bir uluslararası düzenin küresel hiyerarşileri ortadan kaldırması ve Batılı siyasi değerlerin ve kurumların evrensellik iddiasını geçersiz kılması beklenir. Uluslararası ilişkilerin demokratikleşmesi ve çok taraflılık anlayışının uygulanması Batı'yı izole edecek, Rusya'nın “Dünya Çoğunluğu” olarak tanımladığı ülkelerin etkisini artıracak ve bu çoğunluğun siyasi ve ahlaki üstünlüğünü ön plana çıkaracaktır (Valdai Discussion Club, 2022). Rusya, liberal uluslararası düzenin yerine, kuralları sadece Batı'nın değil, eşit katılımı Batı dışı dünyanın da belirlediği “gerçek anlamda” çok kutuplu bir düzen inşa etmeyi hedeflediği iddiasındadır (CFP, 2023).

Kültürlerin, medeniyetlerin ve çıkarların çeşitliliğini alternatif dünya vizyonunun ana fikri olarak ileri sürmek, Batı müdahalesi olmaksızın ulusal egemenliklerini ve yönetim biçimlerini korumak isteyen Küresel Güney'de karşılık bulan bir pozisyonudur. Bu nedenle Kremlin, Batı'nın geçmişteki insanlık dışı sömürge uygulamalarını sert bir dille eleştirmekte ve günümüzdeki neo-sömürgecilik tehlikesine karşı Küresel Güney'i sıklıkla uyarmaktadır (Putin, 2022c). Kendini “neo-sömürgecilğe karşı bir siper” olarak konumlandıran Putin'in Batı-sonrası bir dünya düzeni çağrısı, Batı'nın sömürgecilik mirasından, çifte standartlarından ve askeri-siyasi müdahaleleri meşrulaştırmak için siyasi değerleri ve kurumları araçsallaştırmasından rahatsızlık duyan Batı dışı dünyanın beklentileriyle örtüşmektedir. Küresel Güney ve Rusya, hem Batı'ya yönelik tarihsel ve mevcut tutumlarında hem de Batı'nın egemen olduğu dünya düzenine karşı direnme isteğinde birleşmektedirler. Dolayısıyla, egemenlik, kültürel çoğulculuk ve medeniyetlerin çeşitliliği/çoğulluğu ilkelerine dayanan daha adil bir dünya düzeni anlatısı, “daha az evrensel, daha az liberal ve daha çok paydaşlı” (Stephen, 2017, s. 484) bir gelecek tahayyül eden Küresel Güney'de yankı bulmaktadır.

Rus Dünya Düzeni Vizyonu Uygulamaya Geçti mi?

Batı'nın evrenselci, tektipleştirici ve müdahaleci liberal düzenine karşı Rusya birleşik bir cephe oluşturmaya çabalarını yoğunlaştırarak sürdürüyor. Bu amaçla Putin uzun süredir, Batı-sonrası bir dünya vizyonu etrafında Küresel Güney'i etrafında toparlayacak girişimlerde bulunuyor. Batı'nın uluslararası sistem üzerindeki kontrolünü hem adaletsiz ve eşitliksiz bulan hem de ekonomik kalkınma, barış ve istikrar hedeflerine zıt gören Çin, Hindistan ve Brezilya gibi yükselen Batı dışı güçler Rusya'nın liberal uluslararası düzene yönelik eleştirilerini ve ABD hegemonyasına yönelik itirazlarını paylaşıyorlar. Avrasya Ekonomik Birliği (AEB), BRICS, Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) ve ASEAN gibi uluslararası örgütler ile Büyük Avrasya Ortaklığı (BAO) ve Kuşak ve Yol Girişimi (KYG) gibi projeler Batı'nın küresel gücüne denge getirmeyi ve aynı zamanda Rusya ile diğer Batı dışı ülkelerin uluslararası alandaki etkisini artıracak çok-merkezli bir dünya düzeni kurma çabalarını yansıtmaktadır (Flockhart & Korosteleva, 2022). Rusya, bu örgütlerin ve girişimlerin ekonomik ve diplomatik gücünü seferber ederek liberal uluslararası düzene bu yapılar etrafında bir alternatif oluşturmayı denemektedir.

Ukrayna krizi, Rusya'yı Avrupa'da tecrit etmiş ve Moskova'nın yeni ortaklar bulma arayışını tetikleyerek Asya'ya yönlendirmiştir. Bu doğrultuda Putin, 2016 yılında AEB, ŞİÖ ve ASEAN arasında kurumsal iş birliğini öngören bir çerçeve olarak Büyük Avrasya Ortaklığı'nı (BAO) önermiştir (2016); bu girişim, ortak bir serbest ticaret bölgesi oluşturulmasının yanı sıra siyasal ve stratejik iş birliğini de hedeflemektedir (ASEAN, 2016). BAO yalnızca Moskova'nın "Doğu'ya yönelim" politikasının bir parçası olarak değil, aynı zamanda çok-düzenli/çok-merkezli bir uluslararası sistem kurma yönünde atılmış bir adım olarak tasarlanmış, bu bağlamda da Rusya'nın özellikle Çin'le birlikte öncü rol oynaması öngörülmüştür (TASS, 2023). Bu girişimde, iki ülkede de yaygın olan, küresel gücün ABD ve müttefiklerinden Çin ve Rusya'ya doğru yeniden dağılmakta olduğu düşüncesi tetikleyici olmuştur. Lavrov'un ifadesiyle, "Çin ve Rusya gibi büyük medeniyetler tek kutuplu bir dünyayı kabul edemezler" (Blackseanews, 2022). Ukrayna kriziyle birlikte Çin'in alternatif dünya düzeni vizyonuna entegre edilmesi, projenin gücü ve inandırıcılığı açısından Rusya için önemlidir. Ukrayna'nın işgalinden sadece birkaç gün önce Xi Jinping ve Putin tarafından Çin-Rusya Ortak Bildirisi'nin açıklanması bir tesadüf değildir. Bildiri, Batı'ya ve liberal uluslararası düzene karşı ortak bir vizyonu yansıtmaktadır. İki ülke de demokrasi ve insan hakları gibi Batı'nın siyasi ve ideolojik araçlarının iç politikalarına müdahale bahanesi olarak kullanıldığı gerekçesiyle Batı hegemonyasına karşı ortak bir tavır

almaktadır. Ortak bildiride, demokrasi yerleştirilmiş, “bir devletin demokratik olup olmadığına yalnızca o ülkenin halkı karar verir” denilmiş, ayrıca “demokrasi ve insan haklarının savunusu başka ülkelere baskı yapmak için kullanılmamalıdır” ifadesine yer verilmiştir (Kremlin, 2022). Aynı bildiride taraflar, “Büyük Avrasya Ortaklığı’nı inşa etme yönündeki kararlılıklarını” yinelemişlerdir. BAO, Rusya tarafından Batı hegemonyasındaki düzenin yerine geçebilecek yeni, adil ve daha istikrarlı bir dünya düzeninin bir küçük modeli olarak sunulmaktadır. Bu modelin, Çin-Rusya ortaklığı etrafında, AEB ile Çin’in Kuşak ve Yol Girişimi’ni bütünleştirecek şekilde kurgulanması öngörülmektedir (Putin, 2021; Kim & Kim, 2023). Ancak, iki ülke kendilerini Batı hegemonyasına karşı stratejik ortaklar olarak değerlendirmekle birlikte, tamamlayıcı projelerin sınırlılığı ve kurumsal/kültürel farklılıklar, BAO’nun hayata geçirilmesi konusunda somut adımlar atılmasını zorlaştırmaktadır.

Rusya için, Sovyet sonrası coğrafyada ekonomik entegrasyonu kolaylaştırmayı amaçlayan ilk girişim olan Avrasya Ekonomik Birliği (AEB), Büyük Avrasya Ortaklığı (BAO)’nın hayata geçirilmesinde sürükleyici kurum olarak düşünülmüştür. Ancak, yıllar içinde büyük ölçüde durağan kalan düşük düzeyli iç ticaret hacmiyle AEB BAO projesini destekleyecek kurumsal ve ekonomik kapasiteden yoksun görünmektedir (Kapoor, 2024). Büyük Avrasya Ortaklığı’nın öngörüldüğü biçimiyle işleyebilmesi, ŞİÖ ve ASEAN’ın da ekonomik ve stratejik katkılarını aktif biçimde sunmalarını gerektirmektedir. Her ne kadar ŞİÖ, ASEAN ve AEB iş birliğini artırma konusunda mutabakata varmış olsalar da alternatif bir dünya düzeni vizyonu doğrultusunda birlikte hareket edebilmeleri için ortak bir bakış açısına ve stratejik öncelik anlayışına gereksinim duyulmaktadır. Bu örgütlerin her biri ekonomik iş birliği programlarını benimsemiş olsalar bile BAO’ya verdikleri destek henüz somut adımlara, net bir yol haritasına ve eylem planına dönüşmemiş durumdadır. Üye devletleri arasında karmaşık ve bazı durumlarda gergin ikili ilişkiler bulunan bu bölgesel örgütleri BAO’nun iddialı çatısı altında birleştirmek, özellikle kararların oydaşma esasına göre alındığı yapılarda son derece zordur. Ayrıca, Rusya’nın BAO projesini uygulama kapasitesi Ukrayna savaşıyla birlikte daha da zayıflamış görünmektedir. Batı yaptırımları ve diplomatik izolasyon Rusya’yı Asyalı ortaklarına, özellikle Çin’e giderek daha fazla bağımlı hâle getirmiştir. Bu nedenle, BAO halen pratiğe dökülmesi gereken bir fikir, “devam eden bir proje” (Kapoor, 2024) olarak kalmaktadır.

Ayrıca, bu girişimler, BRİCS hariç büyük ölçüde Avrasya’ya vurgu yapmaktadır. Rusya’nın dünya düzeni vizyonu ise çok kutuplu bir dünya içinde Rusya liderliğinde bir “Avrasya düzeni” ile sınırlı değildir (Flockhart & Korosteleva,

2022). Rus dünya düzeni vizyonu küresel bir fikir ve projedir. Küresel ölçeğe yayılmayan bir düzen arayışı Rusya'yı bir "bölgesel güç" statüsüne indirgemiş olur ki bu da Batı ile olan rekabetinde hedeflediği konumun gerisinde kalması anlamına gelir. Kendini Batı'ya karşı jeopolitik ve medeniyet temelli bir denge unsuru olarak konumlandıran Rusya, çok kutuplu bir dünyada alternatif düzen modelleri aracılığıyla liberal dünya düzenini dengeleyecek ve hatta onu ikame edecek büyük bir güç olma iddiasındadır. Rusya'nın Avrasya girişimi bu iddiasının henüz kurumsal bir gerçeklikten uzak olduğunu göstermektedir. Ancak, Rusya'nın Avrasya ve BRICS girişimleri, nihai olarak, uluslararası liberal düzenden çok-merkezli bir dünya düzenine geçişin ilk evreleri de olabilir.

Sonuç

Ukrayna'nın Şubat 2022'de işgal girişimi, Rusya'nın uzun süredir dile getirdiği liberal uluslararası düzene yönelik eleştirilerini somutlaştırmış ve alternatif bir vizyon geliştirme yönünde düşünsel arayışını yoğunlaştırmıştır. Bu aşamadan sonra Moskova'nın itirazları, reform çağrıları ya da kurumsal eleştirilerle sınırlı kalmamış, demokrasi, evrensel insan hakları, serbest piyasa ekonomisi ve liberal enternasyonalizm gibi temel ilkelere yönelik köklü bir reddiye dönüşmüştür. Rus dünya düzeni vizyonu, Batı evrenselciliğine karşı ideolojik direnç ve stratejik rekabetle şekillenmekte, medeniyet farklılığına dayanan güçlü bir kimlik ve benlik algısına dayanmakta ve çok kutupluluk, egemen otoriterlik ve medeniyet temelli çoğulculuk esaslarını öne çıkarmaktadır. Rusya, yeni güç merkezlerinin yükselişiyle birlikte Batı dışı çoğunluğu daha güçlü temsil eden adil bir uluslararası sistemin ortaya çıkmasını sadece ahlaki bir zorunluluk değil aynı zamanda siyasal bir kaçınılmazlık olarak görmektedir. Her ne kadar bütünlüklü ve kurumsallaşmış bir alternatif model henüz ortaya konmamış olsa da Rusya, Batı dışı devletlerle, özellikle Çin'le iş birliği yaparak ve BRICS, ŞİÖ ve AEB gibi uluslararası örgütlenmelere dayanarak alternatif bir modelin kurumsal öncüllerini yaratmaya çalışmaktadır. Büyük Avrasya Ortaklığı gibi girişimlerle liberal küresel yönetişime meydan okumakta ve zamanla Batı etkisini aşındırabilecek ve çok-merkezli dünya düzenine evrilebilecek kurumsal yapılar oluşturmaktadır. Ancak, Rusya'nın alternatif düzen arayışının kurumsal boyutu hala büyük ölçüde söylemsel düzeydedir ve pratikten çok bir ideal/fikir biçimindedir. Putin ve Rus dış politika elitlerinin son yıllarda sergilediği aktif düşünsel seferberliğine rağmen, alternatif dünya düzeni arayışının ciddi sınırlılıkları bulunmaktadır. Bu sınırlılıklar, Ukrayna savaşıyla Batı tarafından uygulanan yaptırımların neden olduğu ekonomik zorluklar ve uluslararası izolasyon ile daha da belirginleş-

miştir. Buna rağmen, Rusya'nın yeni bir dünya düzeni arayışı, sadece Batı ile jeopolitik bir rekabet ve derin bir düşünsel ve normatif bir mücadele olarak görülmemelidir. Rusya'nın arayışı egemenlik, medeniyetler arası çoğulluk ve çok kutupluluk ilkeleri çerçevesinde Küresel Güney'in beklentilerini de yansıtan kapsamlı bir tartışmanın izlerini taşımaktadır ve post-liberal bir dünya düzeninin temel parametrelerini yansıtmaktadır.

Kaynakça

- Acharya, A. (2017). After liberal hegemony: The advent of a multiplex world order. *Ethics & International Affairs*, 31(3), 271-285.
- AlJazeera (2017). Lavrov: I hope world chooses post-West order. Şubat. 18, <https://www.aljazeera.com/news/2017/2/18/sergey-lavrov-i-hope-world-chooses-post-west-order>
- ASEAN (2016). Sochi Declaration. <https://www.asean.org/wp-content/uploads/2016/05/Soc-hi-Declaration-of-the-ASEAN-Russia-Commemorative-Summit-Final.pdf>
- Bargués, P., Joseph, J., & Juncos, A. E. (2023). Rescuing the liberal international order: Crisis, resilience and EU security policy. *International Affairs*, 99(6), 2281-2299.
- Blackseanews (2022). "Russian civilization" vs. "Western racism." Why Russia updating and globalizing its propaganda. Haziran 16. <https://www.blackseanews.net/en/read/195816>
- Bordachev, T. (2022). Factors influencing the world order's structure. *Institute MONTAIGNE*. Eylül. 1, <https://www.institutmontaigne.org/en/expressions/factors-influencing-world-orders-structure>
- Bordachev, T. (2023). What is a 'just international order'? *Valdai Discussion Club*. Temmuz, 27. <https://valdaiclub.com/a/highlights/what-is-a-just-international-order/>
- Börzel T., A & Zürn, M. (2021). Contestations of the Liberal International Order: From Liberal Multilateralism to Postnational Liberalism. *International Organization*. 75(2), 282-305.
- CFP (2023). The Concept of the Foreign Policy of the Russian Federation. Mart 31, https://mid.ru/en/foreign_policy/fundamental_documents/1860586/
- CNN (2017). Russia, China use UN stage to push back on a US-led world order. Eylül 21. <https://edition.cnn.com/2017/09/21/politics/russia-china-us-unga-remarks/index.html>
- Deudney, D. & Ikenberry, G., J. (2018). Liberal world: the resilient order. *Foreign Affairs*. 97(4), 16-24.
- Dubowy, A. (2018). The New World Disorder. *Russia in Global Affairs*. <https://eng.globalaffairs.ru/articles/the-new-world-dsorder/>
- Financial Times. (2019). Putin says liberalism has 'become obsolete.' June 28. <https://www.ft.com/content/670039ec-98f3-11e9-9573-ee5cbb98ed36>
- Flockhart, T., & Korosteleva, E., A. (2022). War in Ukraine: Putin and the multi-order world. *Contemporary Security Policy*, 43(3), 466-481.
- Gerasimov, V. (2016). The Value of Science Is in the Foresight: New Challenges Demand Rethinking the Forms and Methods of Carrying Out Combat Operations. *Military Review*, Ocak-Şubat, 23-29.

- Girinsky, A., A. (2023). On "Conservative Balance" and "Traditional Values". *Russia in Global Affairs*, 21(3).
- Götz, E. & Merlen, C. (2019). Russia and the question of world order. *European Politics and Society*, 20(2), 133-153.
- Ikenberry, G., J. (2018). The end of liberal international order? *International Affairs*, 94(1), 7-23.
- Kapoor, N. (2024). With the Greater Eurasian Partnership? Challenges from the East in an evolving world order. *Asian Politics and Policy*, 16(2), 231-253.
- Kanet, R. (2022). Russian strategic culture and the renewed conflict with the West. İçinde Kanet, R. & Moulioukova, D. (eds.), *Russia and the World in the Putin Era from Theory to Reality in Russian Global Strategy*, Routledge.
- Karaganov, S. (2017). "2016—A Victory of Conservative Realism," *Russia in Global Affairs*, No. 1.
- Karaganov, S. (2022a). From the Non-West to the World Majority. Eylül.1, 2022. <https://karaganov.ru/en/from-the-non-west-to-the-world-majority/>
- Karaganov, S. (2022b). My nablyudaem poyavlenie novogo mira v moment egosozdaniya [We Are Witnessing the Birth of a New World Order at the Moment of Its Creation]. *Rossiyskaya gazeta*, 26 Ekim. <https://rg.ru/2022/10/26/osypavshijsia-mir-uroki-na-budushchee.html>
- Karaganov, S. (2024). An Age of Wars? Article Two. What Is to Be Done. *Russia in Global Affairs*, 22(2).
- Karaganov, S. (2025). To Eurasia with Intellectual Freedom. *Russia in Global Affairs*, Mart 31. <https://eng.globalaffairs.ru/articles/eurasia-karaganov/>
- Karaganov, S. & Suslov, D. (2018). A New World Order: A View from Russia. *Russia in Global Affairs*. <https://eng.globalaffairs.ru/articles/a-new-world-order-a-view-from-russia/>
- Kim, S. H., & Kim, S. (2023). China's contestation of the liberal international order. *The Pacific Review*, 36(6), 1215-1240.
- Kremlin (2022). Joint Statement of the Russian Federation and the People's Republic of China on the International Relations Entering a New Era and the Global Sustainable Development. Şubat 4. <http://en.kremlin.ru/supplement/5770>
- Lavrov, S. (2022a). Russian Foreign Minister Sergey Lavrov's remarks at the General Debate of the 77th Session of the United Nations General Assembly, New York, 24 Eylül. <https://russiaeu.ru/en/news/russian-foreign-minister-sergey-lavrov-s-remarks-general-debate-77th-session-united-nations>
- Lavrov, S. (2022b). The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 2022. Foreign Minister Sergey Lavrov's Video Address to Participants in the 5th Global Forum of Young Diplomats. Ağustos 27, https://www.mid.ru/en/press_service/minister_speeches/1827539/
- Lavrov, S. (2023a). Foreign Minister Sergey Lavrov's remarks and answers to questions during the Government Hour in the State Duma of the Russian Federation, Feb. 15, 2023, https://mid.ru/en/foreign_policy/news/1854365/
- Lavrov, S. (2023b). Foreign Minister Sergey Lavrov's interview with The International Affairs journal, Nisan 19, https://mid.ru/en/foreign_policy/news/1900998/

- Lukyanov, F., A. (2023). Not Against, but Beyond the West. *Russia in Global Affairs*, 21(4).
- Lukyanov, F., A. (2024). Putin Is Back for Another Six Years; This Is What His Foreign Policy Will Look Like. *Russia in Global Affairs*, Haziran 7. <https://eng.globalaffairs.ru/articles/putins-foreign-policy-rt/>
- Mearsheimer, J. J. (2019). Bound to fail: The rise and fall of the liberal international order. *International security*, 43(4), 7-50.
- Morozov, V. (2023). Russia and the liberal order: From contestation to antagonism. *International Affairs*, 99(6), 2301-2318.
- Putin, V. (2007). Speech and the Following Discussion at the Munich Conference on Security Policy Feb. 10. <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/24034>
- Putin, V. (2014). President of Russia, Valdai International Discussion Club meeting, Oct. 24. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/46860>
- Putin, V. (2016). Meeting with representatives of the Russian-ASEAN Business Forum. May 20, 2016. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/51951>
- Putin, V. (2021). Expanded meeting of the Foreign Ministry Board. Nov. 19. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67123>.
- Putin, V. (2022a). President of Russia, Valdai International Discussion Club meeting, Ekim. 27. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/69695>
- Putin, V. (2022b). Meeting with young entrepreneurs, engineers, and scientists. Haziran 9, 2022. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/68606>
- Putin, V. (2022c). First Eurasian Economic Forum. Mayıs 26, 2022. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/68484>
- Putin, V. (2022d). Full text of Putin's speech at annexation ceremony. Ekim. 1. <https://www.miragenews.com/full-text-of-putins-speech-at-annexation-866383/>
- Putin, V. (2023). President of Russia, Presidential Address to Federal Assembly, Şubat. 21, 2023. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/70565>
- Putin, V. (2024). President of Russia, Valdai International Discussion Club meeting, Kasım. 7. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/69695>
- Robinson, P. (2025). *Russia's World Order: How Civilizationism Explains the Conflict with the West*. Cornell University Press.
- Romanova, T. (2018). Russia's Neorevisionist Challenge to the Liberal International Order. *The International Spectator*, 53(1), 76-91.
- Sakwa, R. (2021). Greater Russia: Is Moscow out to subvert the West?. *International Politics*, 58, 334-362.
- Stephen, M. D. (2017). Emerging Powers and Emerging Trends in Global Governance. *Global Governance*, 23(3), 483-502.
- TASS (2023). Greater Eurasian Partnership becomes Russia's flagship project, already in works—Lavrov. https://tass.com/politics/1635017?utm_source=t.co&utm_medium=referral&utm_campaign=t.co&utm_referrer=t.co

Timofeev, I. (2023). Can Russia really break away from the West? RIAC, Nisan 6. <https://russiancouncil.ru/en/analytics-and-comments/analytics/can-russia-really-break-away-from-the-west/>

Trenin, D. (2025). Liberalism is dead, this is what comes after. *Russia Today*, Mart 26. <https://www.rt.com/news/614827-dmitry-trenin-liberalism-is-dead/>

Valdai Discussion Club (2022). A World Without Superpowers. The Annual Report of the Valdai Discussion Club.